

Стрельник С.О., к.е.н., докторант, доцент
кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ГЛОБАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: МЕТОДОЛОГІЧНА ОЦІНКА

INNOVATION-TECHNOLOGICAL RESOURCE OF GLOBAL ENTREPRENEURSHIP: METHODOLOGICAL ASSESMENT

Strelnyk S. O., PhD, D.Sc. Student, Associate Professor
of International Economics Department,
Kyiv National Economic
University named after Vadym Hetman

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто моделі інноваційного розвитку підприємств, вивчено їх переваги та недоліки. Проаналізовано міжнародні звіти за показниками інноваційності та підприємництва. На основі проведеного аналізу визначено напрямки розвитку інноваційно-технологічного ресурсу глобального підприємництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційно-технологічний ресурс, інноваційна діяльність, глобальне підприємництво, моделі інноваційного розвитку.

ANNOTATION. The paper considers innovation models of enterprises development, their advantages and disadvantages were addressed. Different international reports with innovation and entrepreneurship indexes were analyzed. Based on the analysis the development areas of innovation-technological resource of global entrepreneurship were defined.

KEY WORDS: innovation-technological resource, innovation activity, global entrepreneurship, innovation models of development.

Постановка проблеми. Розвиток світової економіки наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. знаходиться під всеохоплюючим впливом техноглобалізму, що характеризується визначальною роллю інноваційних технологій у забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності компаній і країн. Такі умови змушують підприємства докорінно переглядати всю систему господарювання, приділяючи особливу увагу інноваційній складовій, у першу чергу високому рівню впровадження у виробництво нових розробок і технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці створено певний фундамент теоретичного визначення інноваційних ресурсів підприємств, їх структуризації та методів оцінки інноваційного потенціалу (С.М. Ілляшенко, І.В. Новікова, Ю.М. Мо-

гилов, Н.І. Чухрай). В останні роки у світовій науці наводилися принципово нові підходи до дослідження питань інноваційно-технологічного розвитку: інноваційно-технологічна система (М. Хеккерт, А. Бергек), модель «дифузії нововведень» (Е. Роджерс), мережева модель інноваційного процесу (Р. Росвелл). Проте в сучасній науковій літературі недостатньо повно розкриті теоретико-методологічні засади інноваційно-технологічного ресурсу та його ролі у розвитку глобального підприємництва.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Інноваційно-проривний характер сучасного глобального економічного розвитку зумовлює необхідність визначення ступеню відповідальності різних суб'єктів економічної діяльності – від національних держав до багатонаціональних підприємств – у розвитку інноваційних процесів. Необхідним вбачається аналіз інноваційно-технологічного ресурсу суб'єктів, які беруть на себе завдання глобальної реалізації технологічних нововведень і, як наслідок, підвищення продуктивності праці та ефективності економіки.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження моделей інноваційного розвитку підприємств та аналіз методологічних підходів до оцінки інноваційно-технологічного ресурсу глобального підприємництва.

Основні результати дослідження. Прискорення темпів інноваційно-технологічного розвитку набуло стратегічного значення у глобальній конкурентній боротьбі для всіх суб'єктів ринку. У сучасних умовах виграють ті підприємства, які забезпечують сприятливі умови для розвитку інноваційно-технологічного ресурсу. Ефективна інноваційна діяльність перетворюється на вирішальний фактор забезпечення конкурентоспроможності глобальних підприємств і відіграє провідну роль у досягненні вагомих змін у виробничих процесах. Для ефективної інноваційної діяльності велике значення має вибір її моделі. Проаналізувавши найзначиміші на наш погляд моделі інноваційного процесу, ми дійшли до висновку, що найоптимальнішими є Рамки вимірювання інновацій, представлені у Керівництві Осло. Дана модель являє собою інтеграцію різних теорій, базуючись на розгляді інновацій як системи, що забезпечує ефективний взаємозв'язок між інноваціями та економічним розвитком (рис. 1).

Інші моделі інноваційного процесу, такі як лінійні моделі, забезпечують корисний теоретичний огляд інноваційних процесів, хоча й не відображують усі можливі зв'язки між етапами інноваційного розвитку підприємства (рис. 2).

За Шумпетером, нововведення, оголошене пізніше аналогічного, характеризувалося як «імітація». Однак експертами Євростат дана продукція трактується як інноваційна, якщо набула значного технологічного удосконалення. У такий спосіб ступінь новизни продукту або процесу дозволяє швидко визначити технологічні, нетехнологічні інновації та не інновації (табл. 1). З цим підходом погоджуються й інші вчені. Так, як зазначають С. Клайн і Н. Розенберг, багато значущих для економіки інноваційних процесів, були розвинуті вже після стадії виробництва та розповсюдження [2]. У цьому контексті, провадження нових продуктів у діючі процеси значно спрощує процес адаптації додаткових інновацій, сприяє підвищенню продуктивності та підтримці конкурентоспроможності. Варто зауважити, що технологічні інновації, як правило, більшою мірою пов'язані з виробництвом, нетехнологічні, у свою чергу, однаково важливі і для сервісу, і для виробництва.

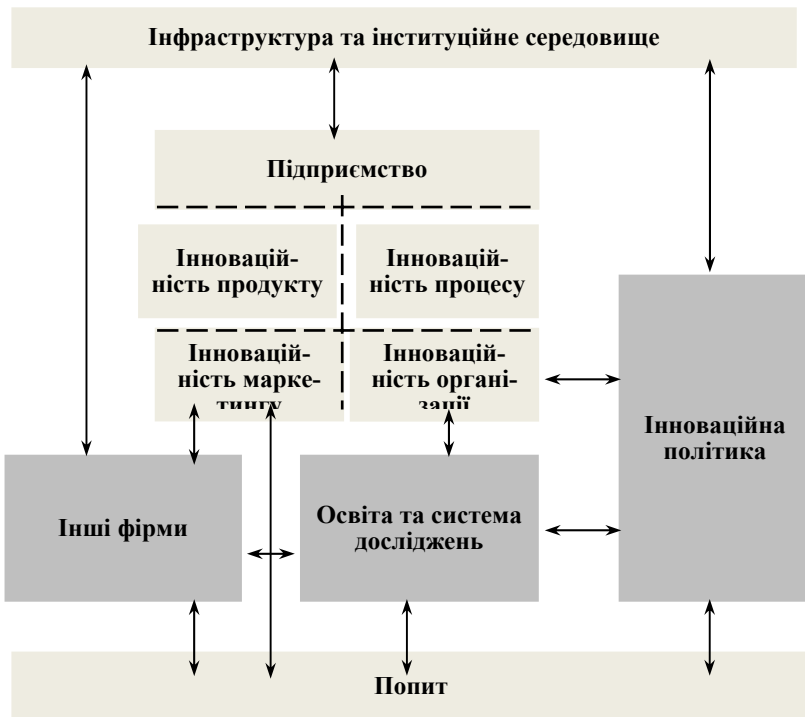

Рис. 1. Рамки вимірювання інновацій

Джерело: [1]

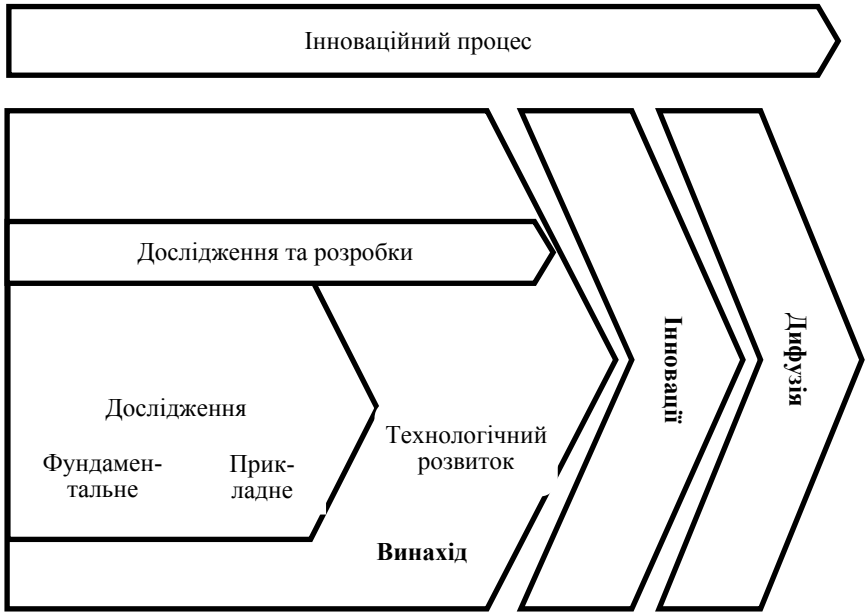

Рис. 2. «Лінійна модель» інноваційного процесу

Джерело: [2]

Як відомо, технологічна конкурентоспроможність, отримана в результаті інноваційної діяльності на основі регулярних досліджень та розробок усередині компанії, виступає рушійною силою економічного розвитку. Проте не всі компанії розвивають інноваційно-технологічний ресурс на базі наукових досліджень. Дослідження та розробки є лише верхівкою інноваційно-технологічного процесу, який також вимагає інтеграції на практиці, використання технологічних навичок високих рівнів складності, продуктивності та якості, проектування, інженерних та управлінських здібностей для придбання технологій і забезпечення безперервного процесу удосконалень і генерування інновацій. Відповідно до теорії нововведень Шумпетера дифузія нововведень є процесом кумулятивного збільшення числа імітаторів, що впроваджують нововведення слідом за новатором, очікуючи вищих прибутків [3].

Таблиця 1

СТУПІНЬ НОВИЗНИ ТА ТИПОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙ

		ІННОВАЦІЇ			Не інновації
		Максимум	Середній	Мінімум	
		Новий для світу	Новий для країни/регіону	Новий для фірми	
ТЕХНО-ЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС	Технологічно новий	Продукт			
		Процес виробництва			
		Процес реалізації			
ІННОВАЦІЇ	Значно технологічно удосконалений	Продукт			
		Процес виробництва			
		Процес реалізації			
Інші інновації	Нові або удосконалені	Організація			
		Продукт			
Не інновації	Нема значної зміни, зміна без нововведень, та інші креативні поліпшення	Продукт			
		Процес виробництва			
		Процес реалізації			
		Організація			

 Технологічні інновації

 Інші інновації

 Не інновації

Джерело: складено автором за [1]

У цьому контексті стає очевидним, що придбання технології не може просто асоціюватися з покупкою у постачальників. Компанії повинні мати здатність вчасно ідентифікувати необхідні технології, щоб оцінити технологічні можливості щодо їх використання або модифікації для успішної інтеграції у виробничі процеси. Так, дослідження та розробки є актуальнішими для технологічних підприємств або близьких до них. З іншого боку, придбання технологій підходить фірмам, які асимілюють технології для створення досконаліших.

У сучасних країнах постіндустріальної моделі зростає сегмент структури економіки підприємств малого та середнього бізнесу, діяльність яких набуває транснаціонального характеру, що наукою кваліфікується як глобальне підприємство. Ми трактуємо глобальне підприємництво як принципово новий тип господарювання, який обумовлено дією економічних законів капіталізму, що спонукає індивідуума-власника знаходити та використовувати ідеї, втілювати їх у конкретні підприємницькі проекти з метою розробки, впровадження та комерційного використання різного роду інновацій у глобальному масштабі.

Рівень підприємництва та інновацій у глобальному масштабі відображується у багатьох міжнародних базах даних. Проведений аналіз надав змогу згрупувати інформацію по найбільш актуальним міжнародним індексам (табл. 2).

Порівняльна таблиця побудована відповідно до вибірки, основних показників, методів, рівня дослідження та об'єкту. Кожен з п'яти індексів відрізняється методом розрахунку, індикаторами та методикою проведених опитувань, що створює певні труднощі при аналізі.

По-перше, до неоднозначних висновків може призвести різний об'єкт дослідження та методики розрахунку у подібних індексах. Так, згідно з оцінками експертів ОЕСР, Євростат фокусується на підприємствах-роботодавцях, виключаючи самозайнятих. Глобальний моніторинг підприємництва (GEM) — на відносно невеликих підприємствах та індивідах, виключаючи інноваційні фірми з наявністю високих технологій.

По-друге, для проведення міжнародних порівнянь і прийняття ефективних управлінських рішень, усі міжнародні бази мають бути вчасно оновлені. На жаль, у проаналізованих звітах спостерігаються певні неточності представленої інформації саме в часовому просторі (наприклад, неможливість побачити дані за попередній рік, Євростат 2011–2012).

Таблиця 2

ПОРІВНЯННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНДЕКСІВ

Назва індексу	Організація	Вибірка	Основні показники	Рівень дослідження	Метод	Об'єкт
IUS (The Innovation Union Scoreboard)	Європейська комісія	Європейські країни та інші	3 основні фактори: засоби забезпечення (людські ресурси, відкрита дослідницька система, фінанси та підтримка); діяльність фірми (інвестиції, підприємництво, інтелектуальні активи); віддача (інноватори, економічні ефекти).	Фірма	25 індикаторів, данні з Євростату, ОЕСР, з 2001 року	Інновації
GI (Global Innovation Index)	Бізнес-школа ISEAD та Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO)	128 країн (92,8 % світового населення)	Інноваційний вклад; людський ресурс та дослідження, інфраструктура, розвиток ринку та бізнесу.	Фірма	82 індикатори: вхідні (інститути, людський капітал та ресурс, інфраструктура, бізнес), вихідні (знання та технології, креативність), з 2007 року	Інновації

WCY (World Competitive- ness Year- book)	Міжнародний інститут управлінсько- го менеджме- нту (IMD), Швейцарія	62 країни, вибрка пропорційна ВВП кожної країни	4 фактора конкурен- тоспроможності, поділені на 20 суб- факторів: економічні показники, ефектив- ність уряду, ефектив- ність бізнесу, інфра- структура	Країна та інди- від	329 індикаторів (4 основні фактори), 20 суб-факторів з однаковою вагою, опитування експертів кожного року, з 1989 року	Інновації
GEM (Global Entrepre- neurship Monitor)	Лондонська бізнес-школа (Великобри- танія) та Беб- сон коледж (США)	60 країн, 2000 чоловік (для кожної країни), 36 експертів (для кожної країни)	Відношення до підп- риємництва, підприє- мицька активність, підприємницькі очікування	Підпри- ємство, індивід	20 індикаторів, 2 різні випуски на рік, з 1999 року	Підприє- мництво
GEDI (Global Entrepre- neurship & Development Index)	Інститут гло- бального під- приємстві та розвитку (Університет Джорджа Мейсона, США)	137 країн	Фокус на відношенні до підприємництва, підприємницькій дія- льності, підприємни- цькому намірі	Індивід, фірма	31 змінна, 14 суб- критеріїв, верхній індекс, опитування не проводиться, з 2008 року	Підприє- мництво

Джерело: складено на базі [4; 5; 6; 7; 8]

По-третє, певні труднощі являють собою розбіжності національних норм і міжнародних визначень і класифікацій, що негативно відображаються на результатах національних опитувань. Як розглядалося вище, експерти Євростату згідно «Керівництва Осло» виділяють інноваційність продукту, процесу, маркетингу та організації. Якщо терміни «інноваційність продукту» та «інноваційність процесу» більш-менш відомі у бізнес-середовищі, то «інноваційність маркетингу» та «інноваційність організації» не можуть бути чітко визначені й використовуються лише деякими підприємствами в деяких країнах.

По-четверте, при аналізі виникають проблеми з оцінюванням даних досліджень та розробок, як складових інновацій. Відмінності у традиціях ведення досліджень у різних країнах спричиняють складнощі у порівнянні їхніх показників технологічності.

По-п'яте, більшість нетехнологічних інновацій є так званими «побутовими» або «інтуїтивними», що здійснюються кожного дня. Це спричиняє проблему щодо їхнього відстеження в рамках традиційної науки та їхньої невідповідності стандартам науково-дослідної діяльності. Тому, як правило, компанії з високими темпами росту присутні у високотехнологічному секторі, а розмір інновацій малих підприємств значно програє великим. Очевидно, що система вимірювання цієї сфери повинна бути поліпшена з метою належного інформування.

Як відомо, починаючи з 1993 року в країнах Європи здійснюється дослідження інноваційної активності підприємств на основі проведення вибіркового державного вивчення інноваційної діяльності (Community Innovation Survey, CIS) [9]. Основу дослідження складають методологічні рекомендації, запропоновані ОЕСР та прописані у «Керівництві Осло». Крім того, незалежними експертами розроблена анкета, що містить 80 питань, згрупованих у 12 розділів. На наш погляд CIS можна вважати одним із найуспішніших методів моніторингу стану інноваційної активності в європейських країнах. Його основною перевагою є єдина узгоджена методика, що дає можливість проведення міжнародних порівнянь даних. Крім того, агреговані дані за країнами у різних розрізах представлені на сайті Євростату, що активно використовується аналітиками, а також при побудові рейтингів інноваційного розвитку, таких як Табло інноваційного союзу (IUS), розглянуте в табл. 2.

Проте дана методика не позбавлена ряду недоліків:

1) представники компанії не завжди можуть чітко відповісти, чи є їхня діяльність інноваційна, особливо, якщо крім технологічних інновацій, ще досліджуються організаційні та маркетингові інновації;

2) труднощі при заповненні анкет підприємствами сфери послуг, тому що більшість питань розрахована на підприємства виробничої сфери;

3) плутанина у відповідях, пов'язана зі складністю розуміння інноваційної концепції.

Проведений огляд приводить до логічного підсумку, що теоретико-методичні підходи до аналізу інноваційно-технологічного ресурсу вимагають удосконалення та стандартизації для уникнення неточностей та покращення інтерпретації. Що стосується управління інноваційно-технологічним ресурсом глобальних підприємств, воно має бути зорієнтоване на створення умов для активного пошуку перспективних технологічних розробок та забезпечення їхньої фінансової підтримки у процесі комерціалізації. Це передбачає здійснення досліджень з метою встановлення доцільності освоєння нововведень, а також визначення ефективної ринкової стратегії. В цьому контексті напрямки інноваційного розвитку глобальних підприємств будуть такі: розроблення і реалізація нового інноваційного продукту або нових модифікацій існуючого; розробка нових товарів, що задовольняють існуючі потреби іншим способом; виявлення нових можливостей діючої технології; створення і впровадження нової технології; диверсифікація виробництва і збуту (пропозиція на нових ринках нових товарів, які розвивають традиційні напрямки діяльності підприємства, та товарів, не пов'язаних із попередніми видами діяльності, з орієнтацією на ніші ринку).

Висновки. Інноваційний розвиток світової економіки ХХІ століття докорінно відрізняється від попереднього етапу. Його найважливішою відмінністю є виняткове значення так званого інноваційно-технологічного ресурсу, що поступово закладає основи інноваційної діяльності всіх суб'єктів економічного розвитку. Сучасні інновації, мають тенденцію до конкуперації між державою, університетами, науково-дослідними установами, підприємствами, клієнтами, постачальниками та конкурентами. Збільшується важливість крос-культурного співробітництва в інноваціях: як на вході (ідеї, фінанси, навички, технології), так і на виході (продукти та послуги, патенти, ліцензії). У цьому процесі важливого стратегічного значення набуває діяльність глобальних підприємств через їхню здатність розпізнавати та використовувати комерційні можливості в умовах технологічних, конкурентних та ринкових змін. У свою чергу виробництво продукції на базі інтелектуального капіталу вимагає від глобальних підприємств систематичного моніторингу інноваційно-

технологічного ресурсу як потенційної можливості майбутнього розвитку. Аналіз ускладнюється безперервним оновленням продуктового портфелю підприємства, а також так званими «побутовими» інноваціями. Хоча велика кількість спеціалізованих міжнародних звітів відкриває доступ до широкого спектру актуальних статистичних показників, методика аналізу інноваційної діяльності вимагає удосконалення та стандартизації з метою уникнення існуючих неточностей.

Список літератури

1. Oslo Manual, Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition, OECD and Eurostat, 2015, p. 37.
2. Kline S.J., Rosenberg N. An overview of innovation// The positive sum strategy: Harnessing technology for economic growth/ edited by Landau R. & Rosenberg N. — Washington: National Academy Press, 1986.
3. Schumpeter, J. (1934). The Theory of Economic Development, Harvard University Press.
4. European Innovation Scoreboard [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
5. GII, Global Innovation Index [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org>
6. World Competitiveness Yearbook, IMD [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imd.org>
7. GEM, Global Entrepreneurship Monitor [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gemconsortium.org>
8. The Global Entrepreneurship and Development Index [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://thegedi.org>
9. Eurostat: Innovation statistics [Електронний ресурс]. — Режим доступу — <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>.
10. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : монографія / за заг. ред. докторів екон. наук, професорів Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. — К. : КНЕУ, 2011. — 703.

References

1. Oslo Manual, Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition, OECD and Eurostat, 2015, p. 37.
2. European Commission (2007), «Towards a European Strategy in Support of Innovation in Services: Challenges and Key Issues for Future Actions», Brussels.
3. Schumpeter, J. (1934). The Theory of Economic Development, Harvard University Press.

4. European Innovation Scoreboard [Electronic resource]. — Available from: <http://ec.europa.eu>
5. GII, Global Innovation Index [Electronic resource]. — Available from: <https://www.globalinnovationindex.org>
6. World Competitiveness Yearbook, IMD [Electronic resource]. — Available from: <http://www.imd.org>
7. GEM, Global Entrepreneurship Monitor [Electronic resource]. — Available from: <http://www.gemconsortium.org>
8. The Global Entrepreneurship and Development Index [Electronic resource]. — Available from: <https://thegedi.org>
9. Eurostat: Innovation statistics [Electronic resource]. — Available from: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>.
10. Resources and models of global economic development: Monograph / Ed. D.G. Lukyanenko and A.M. Poruchnik — Kyiv: Kyiv National Economic University, 2011. — 703.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2016 р.

УДК 339.1(4)+631.11

М.В. Кузьмінов, аспірант
кафедри міжнародного менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КОМПАНІЙ

DEVELOPMENT OF SUPPORT OF EXPORT OF AGRICULTURE COMPANIES

M.V. Kuzminov, graduate student
of International Management of
SHEE "Kyiv National Economic University"

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено розвиток системи підтримки експортної діяльності сільськогосподарських компаній. Проаналізовано динаміку індексів обсягу виробництва та експорту сільськогосподарської продукції та продуктивності праці на сільськогосподарських підприємствах в Україні. Розглянуто систему підтримки експортної діяльності сільськогосподарських компаній, яка включає такі підсистеми: суб'єктів управління — органи державної влади всіх рівнів; об'єктів управління — сільськогосподарські компанії різних органі-